

Iranian Journal of Educational Society

Presenting a Model for Promoting the Culture of Reading Elementary School Students (Case Study: Bushehr City)

Banafsheh Farhmat¹, Abdoalrahim Rahimi^{2*}, Farhad Emam Jomeh³

1. Ph.D. student in culture management and planning, Faculty of Management, South Tehran branch, Islamic Azad University of Tehran, Iran.
2. Ph.D. in culture management and planning, assistant professor of the Faculty of Management, South Tehran Branch, Islamic Azad University of Tehran. Iran.
3. PhD in Sociology, Assistant Professor, Faculty of Humanities, Arak Branch, Islamic Azad University of Arak, Iran.

❖ **Corresponding Author Email:** a_rahimi@azad.ac.ir

Research Paper

Abstract

Receive: 2022/04/26
Accept: 2022/10/25
Published: 2022/10/06

Keywords:

Reading Culture, Foundational Data Theory, Students, Elementary School.

Article Cite:

Farhmat B, Rahimi A, Emam Jomeh F. (2023). Presenting a model for promoting the culture of reading elementary school students (Case study: Bushehr city), Iranian Society of Sociology of Education. 9(1): 147-158.

Purpose: The purpose of this research was to present a model for promoting reading culture among elementary school students.

Methodology: The current research was applied in terms of purpose and in terms of qualitative data collection method, it was based on the foundation's data theory based on Straus Corbin's plan. The community included education experts of Bushehr city in the academic year of 2020-21. The research tool was a semi-structured interview, content validity was confirmed by the opinion of experts and reliability was obtained by the agreement coefficient method between the coders at 78.8%. Data analysis was done using open, axial coding method and using Max QDA Pro version software.

Findings: The results showed that the central phenomenon includes book donation, reading associations and institutions, and teaching study skills in schools; Causal conditions include the institutionalization of culture, book reading, story reading program and study targeting; Intervening conditions include the librarian's role, book reading competitions, holding book exhibitions, and contextual conditions including the virtual space, the suitability of libraries, and the role of the family. Identified strategies include factors such as policy making - reducing costs in government subsidies and finally the consequences that include the creation of new libraries, electronic publishing, participation in online book reading criticism.

Conclusion: Making policies and presenting a suitable policy in line with the expansion of reading culture through offering cheap books, holding festivals and reading competitions, equipping libraries and proper planning in education and media can provide the basis for the development of reading culture.

<https://doi.org/10.22034/ijes.2021.541983.1184>

<https://dorl.net/dor/20.1001.1.23221445.1401.15.1.1.0>

Creative Commons: CC BY 4.0

انجمن جامعه شناسی آموزش و پرورش ایران

ارائه مدل ترویج فرهنگ کتابخوانی دانش آموزان دوره ابتدایی (مورد مطالعه: شهر بوشهر)

بنقشه فرهت^۱ عبدالرحیم رحیمی^{۲*} , فرهاد امام جمعه^۳

۱. دانشجوی دکترای مدیریت و برنامه ریزی فرهنگ، دانشکده مدیریت، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی تهران، ایران.
۲. دکترای مدیریت و برنامه ریزی فرهنگ، استادیار دانشکده مدیریت، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی تهران، ایران.
۳. دکترای جامعه شناسی، استادیار دانشکده علوم انسانی، واحد اراک، دانشگاه آزاد اسلامی اراک، ایران.

✦ ایمیل نویسنده مسئول: a_rahimi@azad.ac.ir

چکیده

مقاله تحقیقاتی

هدف: هدف از این پژوهش ارائه مدل ترویج فرهنگ کتابخوانی دانش آموزان دوره ابتدایی بود.

دریافت: ۱۴۰۱/۰۲/۰۶

پذیرش: ۱۴۰۱/۰۸/۰۳

انتشار: ۱۴۰۲/۰۳/۱۳

واژگان کلیدی:

فرهنگ کتابخوانی، نظریه

پردازی داده بنیاد، دانش آموزان،

دوره ابتدایی.

استناد مقاله:

فرهت ب، رحیمی ع، امام جمعه ف.

(۱۴۰۲). ارائه مدل ترویج فرهنگ

کتابخوانی دانش آموزان دوره

ابتدایی (مورد مطالعه: شهر بوشهر)،

انجمن جامعه شناسی آموزش و

پرورش ایران. ۹(۱): ۱۴۷-۱۵۸.

روش شناسی: پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از لحاظ روش گردآوری داده‌ها کیفی از نوع نظریه‌پردازی داده بنیاد مبتنی بر طرح اشتراک کوربین بود. جامعه شامل خیرگان آموزش و پرورش شهر بوشهر در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ بود. ابزار پژوهش مصاحبه نیمه‌ساختاریافته بوده روایی محتوایی با نظر متخصصان تایید و پایایی با روش ضریب توافق بین کدگذاران ۸۸٪/۷۸ به دست آمد. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از روش کدگذاری باز، محوری و با استفاده از نرم‌افزار Max QDA نسخه Pro انجام شد.

یافته‌ها: نتایج نشان داد پدیده محوری شامل اهدا کتاب، انجمن‌ها و نهادهای کتابخوانی و آموزش مهارت‌های مطالعه در مدارس؛ شرایط علی شامل نهادینه شدن فرهنگ، کتابخوانی، برنامه داستان خوانی و هدف‌گذاری مطالعاتی؛ شرایط مداخله‌گر شامل نقش کتابدار، مسابقات کتابخوانی، برگزاری نمایشگاه‌های کتاب و شرایط زمینه‌ای شامل فضای مجازی، مناسب بودن کتابخانه‌ها، نقش خانواده می‌باشد. راهبردهای شناسایی شده شامل عواملی همچون سیاست‌گذاری- کاهش هزینه‌ها در یارانه دولتی و در نهایت پیامدها که شامل ایجاد کتابخانه‌های جدید، انتشار الکترونیک، مشارکت در نقد کتابخوانی اینترنتی می‌باشند. **بحث و نتیجه گیری:** سیاست‌گذاری و ارائه خط مشی مناسب در راستای گسترش فرهنگ کتابخوانی از طریق ارائه کتب ارزان قیمت، برگزاری جشنواره و مسابقات کتابخوانی، تجهیز کتابخانه‌ها و برنامه ریزی مناسب در آموزش و پرورش و رسانه‌ها می‌تواند زمینه توسعه فرهنگ کتابخوانی را فراهم آورد.

<https://doi.org/10.22034/ijes.2021.541983.1184>

<https://dori.net/dor/20.1001.1.23221445.1401.15.1.1.0>

Creative Commons: CC BY 4.0

مقدمه

مطالعات نشان دهنده این مطلب است که تنها ۱/۱ درصد از اوقات فراغت دانش‌آموزان به کتاب‌خوانی و مطالعه غیردرسی اختصاص می‌یابد. آمارها و مطالعات دیگری نشان داده است که تنها ۳۰ تا ۳۵ میلیون نفر در ایران مطالعه غیردرسی دارند. در محاسبه سرانه مطالعه هم عموماً مطالعه کتاب‌های غیردرسی لحاظ می‌شود؛ بنابراین ۱۲/۵ دقیقه که به‌عنوان سرانه مطالعه در ایران اعلام شده است (Beig Mohammadi, 2015). در ادامه باید بیان نمود که مطالعات غیردرسی در دانش‌آموزان مقاطع ابتدایی از کمترین مطالعات اوقات فراغت است به حدی که حتی سرانه این مقطع تحصیلی در کل کشور به کمتر از ۳ دقیقه در روز می‌رسد که آماري تعجب‌آور نسبت به آمارهای مشابه در کل جهان بشمار می‌آید و در مقایسه با کشور فنلاند که در روز ۴۴ دقیقه را به مطالعه غیردرسی می‌پردازند جای بسی تأمل دارد (Ghaffari, 2018). از دیگر سو میزان مطالعه در جوامع از اهمیت زیادی برخوردار است، چراکه یکی از شاخص‌های مهم توسعه‌یافتگی محسوب می‌گردد (Stranger, 2014). بدین ترتیب فرهنگ کتاب‌خوانی باید از دوران کودکی و در خانواده در روند جامعه‌پذیری اولیه آغاز شود و در مراحل بعدی زندگی کودک، در مدرسه، گروه همسالان و از طریق رسانه‌های گروهی تقویت گردد (Stranger, 2014).

شواهد نشان می‌دهند که وضعیت فعلی فرزند پروری و آموزش رسمی و مدرسه‌ای در کشور نتوانسته قشر وسیعی از کودکان و نوجوانان را به کتاب‌های درسی و غیردرسی علاقه‌مند کند و یا در آنها کشش و ذوق کتاب‌خوانی آزاد و فعال را بیوراند (Jafari & Rahimizadeh, 2016). موضوع کمبود انگیزش، تنها چالش پیش‌روی دانش‌آموزان نیست. چالش‌های ارتباطی-اجتماعی نیز از موضوعاتی است که باید مورد توجه قرار بگیرد زیرا می‌تواند روابط اجتماعی در تعاملات کلامی و غیرکلامی، بازی، درک اهداف و مقاصد دیگران، تنظیم هیجان، مهارت‌های سوادآموزی را تحت تأثیر قرار داده و مشکلات گسترده‌ای را دامن بزند (Jafari & Rahimizadeh, 2016). از آنجایی که دنیای امروز با پدیده‌ای به نام بحران فرهنگی مواجه است، گسترش فرهنگ مکتوب و ارتقای فرهنگ کتاب و کتاب‌خوانی یکی از اساسی‌ترین و مناسب‌ترین اقدام‌ها در جهت توسعه، رشد و تعمیق فرهنگ خودی و مقابله با تهاجم فرهنگی بیگانه است. بدین لحاظ امروزه یکی از معیارهای سنجش رشد فرهنگی ملت‌ها، میزان رغبت آن‌ها به کتاب‌خوانی است، چراکه توسعه فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و سیاسی هر جامعه‌ای نشان‌دهنده میزان انس و الفت افراد با ابزارها و اهرم‌های فرهنگی است (Araei, 2016). بر اساس نظریه یادگیری اجتماعی (Bandura, 2001) «کتاب‌خوانی نیز مانند سایر رفتارهای اجتماعی معلول یادگیری و تجربه بوده و افراد، کتاب‌خوانی را از طریق نهادهای جامعه‌پذیری مانند خانواده، مدرسه، گروه همسالان و رسانه‌های گروهی آموخته و تجربه می‌کنند؛ لذا ترویج فرهنگ کتاب‌خوانی باید از دوران کودکی و از طریق مهم‌ترین نهاد جامعه‌پذیری آغاز شود و باید کودک، کتاب‌خوانی را در فرآیند جامعه‌پذیری اولیه از والدین خود بیاموزد و در زندگی روزمره بکار بندد (Roman, 2010). در مراحل بعد، سایر نهادهای جامعه‌پذیری مانند مدرسه، گروه همسالان و رسانه‌های گروهی نیز باید در جهت تقویت رفتار کتاب‌خوانی عمل کنند تا فرهنگ کتاب‌خوانی در فرد نهادینه گردد. در این خصوص، نظریات مربوطه به تقویت رفتار، از جمله تئوری «مبادله اجتماعی» «جرج هومنز» می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد. بر اساس اصل اول تئوری مبادله اجتماعی هومنز، هراندازه رفتاری بیشتر تقویت شود احتمال تکرار آن عمل افزایش خواهد یافت (Ho & Lau, 2018).

از سویی فرهنگ مطالعه و کتاب‌خوانی در میان شهروندان، خانواده‌ها، آموزش و پرورش و سازمان‌ها در ایجاد انگیزه و احساس نیاز به کتاب و کتاب‌خوانی و ایجاد رفتاری به نام مطالعه میان مخاطبان در جامعه مؤثر و مهم است. شرایط و عوامل اجتماعی، خانوادگی، مدرسه‌ای، کتابخانه‌ای و فردی در گرایش و ترغیب دانش‌آموزان به مطالعه و کتاب‌خوانی تأثیر می‌گذارد (Lou, 2016). یکی از معیارها و شاخص‌های رشد و توسعه میزان توجه و گرایش شهروندان به مطالعه و کتاب‌خوانی است و هر جامعه‌ای که بخواهد در مسیر پیشرفت و تعالی قرار گیرد باید برای این مؤلفه‌ی مهم و تأثیرگذار سرمایه‌گذاری انسانی انجام دهد (Salari, 2014). میزان توجه به مطالعه و کتاب‌خوانی، نشانگر رشد فرهنگی و ملی هر کشوری است. کتاب‌خوانی به‌منزله سیر در اندیشه‌های دیگران و گشودن پنجره‌ای به دنیای ناشناخته‌هاست (Zhang, M. & Kong, 2012). کتاب یکی از مهم‌ترین ابزارهای فرهنگی است که در طول قرونتمادی، همواره عامل مهمی در تضمین رشد و پویایی جوامع بشری بوده که در کنار ابزارهای پیشرفته‌ی دیگر، همچنان جایگاه خاص و یگانه خود را حفظ کرده است (Ahmadi & Afshari, 2016).

با این حال پژوهش‌های مختلفی در راستای ترویج کتاب‌خوانی دانش‌آموزان صورت گرفته و در این زمینه پژوهش‌ها بر ایجاد محیطی خوشایند برای مطالعه (Bilalan Asl & Ahmadi Abbasabad, 2018)، روش تدریس معلمان (Bergman & Dwairy)، نیازسنجی منابع درخواستی و مثبت نشان دادن تأثیر مطالعه بر سایر یادگیری‌ها (Ghaffari, 2018)، آگاه کردن از اهمیت مطالعه از طریق رسانه‌های گروهی (Ferreira & Silva, 2021)، تشویق والدین و رسانه‌های گروهی و ارتباطی (Vuong, Q. H., Nguyen, 2021)، زیباسازی محیط کتابخانه، شرکت در نمایشگاه کتاب، برگزاری مسابقات کتاب‌خوانی (Beig Mohammadi, 2015)، فرهنگ‌سازی مطالعه در دوره‌های سنی پایین در جامعه مدارس (Khanifar, H. Taheri, 2014)، توسعه

کتاب الکترونیک (Rezzonico & McMahon-Morin, 2021)، توسعه ارتباط معلمان با دانش آموزان (Towson, J. A., Akemoglu, 2021)، مداخلات خانوده محور (Kit-ling Lau & Esther Sui Chu Ho, 2018) و راهبرهای مشاوره ای (Petrie, 2021) تأکید کرده اند. با این حال و به طور کلی ترویج کتاب خوانی و توسعه فرهنگ آن گامی مؤثر در جهت توسعه دانش عمومی و رشد و پیشرفت فرهنگی، اجتماعی و حتی اقتصادی جامعه است و لذا برنامه ریزی در جهت آن گامی مهم در جهت توسعه پایدار است و لذا با توجه به مطالب ارائه شده نگارنده با تحلیل عوامل و شرایط مؤثر بر ترویج فرهنگ کتاب‌خوانی در دانش آموزان مدارس ابتدایی و با استفاده از نظرت تخصصی مدیران و کارشناسان امور فرهنگی و آموزشی کوشیده است تا با استفاده از تجارب و دیدگاه‌های تخصصی الگوهای مفهومی ترویج فرهنگ کتاب‌خوانی دانش آموزان ابتدایی را ارائه نموده و سپس بر اساس الگوی مذکور و یافته‌ها و نتایج تحقیق، راهکارها و پیشنهادهای کاربردی را ارائه نماید. باشد تا گامی به‌سوی عملیاتی سازی اهداف سند تحول بنیادین در آموزش و پرورش و توسعه فرهنگی استان برداشته شود، لذا هدف از پژوهش حاضر ارائه مدل ترویج فرهنگ کتاب‌خوانی دانش آموزان دوره ابتدایی (مورد مطالعه: شهر بوشهر) می باشد.

روش‌شناسی

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر شیوه اجرا میدانی با استفاده از مصاحبه می‌باشد و از روش کیفی و از نوع نظریه‌پردازی داده بنیاد^۱ مبتنی بر طرح اشتراس کوربین بود. جامعه مورد مطالعه این پژوهش، خبرگان آموزش و پرورش استان بوشهر بودند که در این پژوهش با استفاده از نمونه گیری هدفمند با ۱۷ نفر از آن‌ها (تا رسیدن به اشباع نظری) مصاحبه شد. در این پژوهش محقق گرچه با مصاحبه با ۱۴ نفر از مصاحبه‌شونده‌ها به اشباع نظری کافی دست یافت؛ اما برای دستیابی به اطمینان بیشتر، مصاحبه‌ها تا ۱۷ نفر ادامه داده شد. افراد انتخاب شده، شامل معلمان دوره ابتدایی که دارای جوایزی به عنوان معلم نمونه در سطح استان بودند، اساتید مدیریت آموزشی و علوم تربیتی، متخصص در حوزه فرهنگ کتاب‌خوانی (اساتید دانشگاهی که در زمینه فرهنگ کتاب‌خوانی پژوهش‌هایی از جمله چاپ کتاب و مقاله، انجام داده بودند) و همچنین مدیران آموزش و پرورش استان بوشهر که علاقمند به شرکت در پژوهش بودند. از روش مصاحبه نیمه ساختاریافته برای گردآوری داده‌ها استفاده شد (جدول ۱) که با کسب اجازه از مشارکت‌کنندگان، مصاحبه‌ها ضبط می‌شد. مصاحبه‌ها بسته به علاقه و کیفیت پاسخ‌های مشارکت‌کنندگان هر کدام بین ۴۰ دقیقه تا ۲ ساعت و ۲۰ دقیقه به طول انجامید.

جدول ۱. سؤالات مصاحبه

ردیف	سؤالات مصاحبه
۱	شرایط علی ترویج فرهنگ کتاب‌خوانی دانش آموزان دوره ابتدایی در شهر بوشهر چیست؟
۲	عوامل مداخله گر ترویج فرهنگ کتاب‌خوانی دانش آموزان دوره ابتدایی در شهر بوشهر چیست؟
۳	زمینه‌های ترویج فرهنگ کتاب‌خوانی دانش آموزان دوره ابتدایی در شهر بوشهر چیست؟
۴	راهبردهای ترویج فرهنگ کتاب‌خوانی دانش آموزان دوره ابتدایی در شهر بوشهر چیست؟
۵	پیامدهای ترویج فرهنگ کتاب‌خوانی دانش آموزان دوره ابتدایی در شهر بوشهر چیست؟
۶	پدیده‌های محوری در ترویج فرهنگ کتاب‌خوانی دانش آموزان دوره ابتدایی در شهر بوشهر چیست؟

در این پژوهش برای ارزیابی قابلیت اعتماد پژوهش از ملاک‌های مطرح شده استفاده شده است. برای دستیابی به معیار اعتبارپذیری، از سه تکنیک استفاده گردید. نخست اعتباریابی توسط اعضا که از مشارکت‌کنندگان خواسته شد تا یافته‌های کلی مطالعه را ارزیابی کرده و در مورد صحت آن نظر دهند. روش دوم، مقایسه تحلیلی است، در این روش به داده‌های خام رجوع شد تا ساخت‌بندی نظریه با داده‌های خام مقایسه و ارزیابی گردد. در روش سوم از بازرسی خارجی، توسط اساتید راهنما به‌وسیله نظارت بر تمام مراحل پژوهش، استفاده شد. به‌منظور برآورده کردن معیار انتقال‌پذیری، سعی شد که زمینه پژوهش به‌طور کامل توصیف شود و شرایط پژوهش و جزئیات کامل در مورد نکات اساسی آن ارائه گردد. برای حاصل شدن معیار قابل‌اطمینان بودن در تحقیق حاضر، مصاحبه‌های ضبط و تایپ گردیده، فهرست مصاحبه‌شوندگان تهیه شده و کلیه فرایندهای تحلیل داده‌ها تایپ و در رایانه و فلش مموری ذخیره شده است و در صورت لزوم در اختیار بازرسان قرار خواهد گرفت. برای دستیابی به معیار تأییدپذیری، نتایج تحلیل‌ها و نظریه به‌دست‌آمده از تحلیل داده‌ها با داده‌های خام مقایسه گردید تا همخوانی نتایج با داده‌ها تأیید شود.

یکی دیگر از راه‌های نشان دادن پایایی، مطالعه حسابرسی فرآیند آن است. یافته‌های آن، زمانی قابل حسابرسی هستند که محقق دیگر بتواند مسیر تصمیم به کار رفته توسط محقق در طول مصاحبه را نشان دهد. بنابراین محقق پایایی داده‌ها را از طریق نشان دادن مسیر تصمیمات خود و همچنین قرار دادن تمامی داده‌های خام، تحلیل شده، کدها، مقوله‌ها، فرآیند مطالعه، اهداف اولیه و سؤال‌ها در اختیار اساتید راهنما و مشاور قرار داد و با حسابرسی دقیق صاحب‌نظران درستی تمام گام‌های تحقیق مورد تأیید قرار گرفت. علاوه بر این در تحقیق کنونی از روش توافق درون موضوعی برای محاسبه پایایی مصاحبه‌های انجام گرفته استفاده شده است. برای محاسبه پایایی مصاحبه با روش توافق درون موضوعی دو کدگذار (ارزیاب)، از یک دانشجوی مقطع دکتری مدیریت و برنامه ریزی فرهنگی درخواست شد تا به عنوان همکار پژوهش (کدگذار) در پژوهش مشارکت کند؛ آموزش‌ها و تکنیک‌های لازم جهت کدگذاری مصاحبه‌ها به ایشان انتقال داده شد. در هر کدام از مصاحبه‌ها، کدهایی که در نظر دو نفر هم مشابه هستند با عنوان «توافق» و کدهای غیرمشابه با عنوان «عدم توافق» مشخص می‌شوند. سپس محقق به همراه این همکار پژوهش، تعداد سه مصاحبه را کدگذاری کرده و درصد توافق درون موضوعی که به عنوان شاخص پایایی تحلیل به کار می‌رود با استفاده از فرمول زیر محاسبه شد:

$$\text{درصد توافق} = \frac{\text{تعداد توافقات} \times 100}{\text{تعداد کل کدها}} \%$$

نتایج حاصل این کدگذاری در جدول ۲ گزارش شده است.

جدول ۲. نتایج بررسی پایایی دو کدگذار

ردیف	عنوان مصاحبه	تعداد کل داده‌ها	تعداد توافقات	تعداد عدم توافقات	پایایی بازآزمون (درصد)
۱	اول	۴۵	۱۸	۹	۸۰/۰٪
۲	دوم	۳۱	۱۳	۵	۸۳/۹٪
۳	سیزدهم	۲۸	۱۰	۸	۷۱/۴٪
	کل	۱۰۴	۴۱	۲۲	۷۸/۸٪

همانطور که جدول شماره ۲ نشان می‌دهد، تعداد کل کدهای ثبت شده توسط هر دو نفر (محقق و فرد همکاری کننده) برابر ۱۰۴، تعداد کل توافقات بین این کدها ۴۱، و تعداد کل عدم توافقات بین این کدها ۲۲ می‌باشد. پایایی بین دو کدگذار با استفاده از فرمول ذکر شده ۷۸/۸٪ است که از ۶۰٪ بالاتر بوده بنابراین قابلیت اعتماد کدگذاری‌ها مورد تأیید است.

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها نیز از روش کدگذاری در مصاحبه‌های انجام شده، استفاده شد. در این نوع کدگذاری که خاص داده‌های متنی و کیفی (مصاحبه) است، سه شیوه کدگذاری مطرح است: ۱- کدگذاری باز^۲، کدگذاری محوری^۳، کدگذاری گزینشی^۴. تجزیه و تحلیل مصاحبه‌ها با استفاده از نرم‌افزار Max QDA نسخه Pro انجام شد.

یافته‌ها

در جدول شماره ۳، نتایج کدگذاری باز و محوری ارائه شده است.

جدول ۳. کدگذاری باز و محوری

کدگذاری محوری	کدگذاری باز
مقوله‌ها	کدهای اولیه
اهدا کتاب	محتوای کتب
انجمن‌ها و نهادهای کتاب‌خوانی	فرهنگ اهدا کتاب

²Open Coding

³Axial Coding

⁴Selective Coding

تشکیل انجمن‌ها و نهادهای علمی و آموزشی	آموزش مهارت‌های مطالعه در مدارس	
آموزش مهارت‌های مطالعه در مدارس		
برنامه‌های مهارت‌آموزی مطالعه صحیح		
آموزش مهارت‌های مطالعه		
نهادینه نمودن فرهنگ کتاب‌خوانی	نهادینه نمودن فرهنگ کتاب‌خوانی	
فرهنگ مطالعه		
برنامه داستان خوانی و قصه‌گویی	برنامه داستان خوانی	شرایط علی
برنامه داستان خوانی	هدف‌گذاری مطالعاتی	
هدف‌گذاری مطالعاتی		
سیاست‌گذاری		
نقش سیاست‌گذاران		
کاهش هزینه‌های نشر		
هزینه‌های نشر		
اعطای سوبسید		
سوبسید		
یارانه دولتی		
یارانه‌های خرید کتاب		
یارانه دولتی		
ارزان شدن قیمت کتاب		
کتاب‌های ارزان		
ترغیب	سیاست‌گذاری	
ترغیب و تشویق	کاهش هزینه‌های نشر	
عامل تشویقی	یارانه دولتی	
ترغیب دانش آموزان	ارزان شدن قیمت کتاب	
تشویق دانش آموزان به مطالعه	ترغیب و تشویق	
تشویق	کتاب‌های به‌روز و جذاب	
جنبه تشویقی	حمایت از مؤلف	
انگیزه	گرامیداشت نویسندگان	
عوامل انگیزشی	نقش کانون فکری کودکان و نوجوانان	راهبردها
ایجاد انگیزه	نقش رسانه	
جذاب نمودن کتاب‌ها	تجهیز کتابخانه‌ها	
کتاب‌های به‌روز	غنی‌سازی کتابخانه‌های مدارس	
تهیه تجهیزات سخت‌افزاری	حمایت از ناشران	
تجهیز کتابخانه‌ها	تخصیص بودجه	
تجهیز	دوره‌های تخصصی معلمان	
خرید کتاب توسط مدارس	تخصصی نمودن مدیریت کتابخانه‌های مدارس	
غنی‌سازی کتابخانه‌های مدارس		
تنوع‌بخشی به منابع کتابخانه		
حمایت از ناشران		
تخصیص بودجه		
حمایت از مؤلف (مؤلفین)		
گرامیداشت نویسندگان		
توجه به نقش کانون فکری کودکان و نوجوانان		
رسانه‌ی جمعی		
رسانه		
نقش رسانه‌ها		
وسایل اطلاع‌رسانی ارتباط جمعی		
اطلاع‌رسانی		

تولید برنامه تلویزیونی		
دوره‌های تخصصی		
دوره‌های تخصصی معلمان		
تخصصی نمودن مدیریت کتابخانه‌های مدارس		
استفاده از فضای مجازی	فضای مجازی	عوامل زمینه‌ای
فضای مجازی	مناسب بودن کتابخانه‌ها	
مناسب بودن کتابخانه‌ها	نقش خانواده‌ها	
مناسب بودن کتابخانه‌ها	نقش معلمان	
نقش خانواده	کتابخانه‌های عمومی	
نقش خانواده‌ها		
ارتقا سواد والدین		
نقش والدین		
نقش معلمان		
نقش معلم انشا		
نقش کتابخانه‌های عمومی		
ایجاد کتابخانه در مکان‌های عمومی		
کتابخانه عمومی		
افزایش تعداد کتابخانه‌های عمومی		
نقش کتابدار	نقش کتابدار	مداخله‌گر
متخصصان کتابداری	مسابقات کتاب‌خوانی	
افراد متخصص	برگزاری نمایشگاه‌های کتاب	
مسابقات کتاب‌خوانی	کاهش حجم دروس	
برگزاری نمایشگاه‌های کتاب		
کاهش حجم دروس		
اصلاح برنامه‌های درسی		
ایجاد کتابخانه	ایجاد کتابخانه جدید	پیامدها
انتشار الکترونیک	انتشار الکترونیک	
مشارکت دادن در امر کتاب‌خوانی و نقد کتاب	مشارکت در نقد کتاب	
نقد و بررسی	کتاب‌خوانی اینترنتی	
کتاب‌خوانی اینترنتی	کتابخانه کلاسی	
کتابخانه کلاسی		

کدگذاری انتخابی: این مرحله همراه با بررسی دقیق داده‌ها و کدگذاری انجام‌شده در دو مرحله قبلی است. پژوهشگر در عمق داده‌ها به تحلیل پرداخته و آن‌ها را در قالب نظریه‌ای که همان نظریه داده بنیاد و هدف اصلی پژوهش برای درک موقعیت بوده، ارائه می‌دهد که در این فرآیند تحقیق، پس از تعیین مقوله محوری یا هسته‌ای، سایر مقولات حول مقوله محوری را در قالب یک الگوی پارادایمی ترسیم می‌کند. این الگو که در واقع همان نظریه داده بنیاد یا نظریه مبتنی بر داده‌ها است باید دارای سه بعد شرایط، تعاملات و پیامدها باشد. در این تحقیق، تحلیل کدگذاری انتخابی بر اساس روایت به این صورت است که دسترسی آسان، تحقیق بازار، برنامه‌ریزی برند به‌عنوان عوامل علی هستند که به‌عنوان محرک در این زمینه عمل می‌کنند. آگاهی برند، اعتماد به برند و جایگاه برند نقش پدیده محوری دارند که تبلیغات و راهبردهای بازاریابی به‌عنوان راهبرد می‌توانند، تحقق پدیده‌ها به پیامدها را تسهیل نمایند. در این میان شرایط اقتصادی، عوامل قانونی، اطلاعات، گروه‌های تأثیرگذار و قوانین حمایتی نقش مداخله‌گر را دارا هستند. نیروهای متخصص، زیرساخت‌های کشاورزی، مسئولیت اجتماعی، ویژگی مصرف‌کنندگان، فرهنگ، اعتبار عوامل زمینه‌ای در این زمینه هستند که در بستر بحث وجود دارند؛ که در مجموع می‌توانند به توسعه دانش کشاورزی، توسعه اقتصادی، بهبود کیفیت زندگی و حفظ محیط‌زیست ختم شوند.

شکل ۱. الگوی نظام‌مند ترویج فرهنگ کتاب‌خوانی دانش‌آموزان دوره ابتدایی

بحث و نتیجه‌گیری

میزان مطالعه در جوامع از اهمیت زیادی برخوردار است، چراکه یکی از شاخص‌های مهم توسعه‌یافتگی محسوب می‌گردد. دنیای امروز با پدیده‌ای به نام بحران فرهنگی مواجه است، گسترش فرهنگ مکتوب و ارتقای فرهنگ کتاب و کتاب‌خوانی یکی از اساسی‌ترین و مناسب‌ترین اقدام‌ها در جهت توسعه، رشد و تعمیق فرهنگ خودی و مقابله با تهاجم فرهنگی بیگانه است. بدین لحاظ امروزه یکی از معیارهای سنجش رشد فرهنگی ملت‌ها، میزان رغبت آن‌ها به کتاب‌خوانی است، چراکه توسعه فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و سیاسی هر جامعه‌ای نشان‌دهنده میزان انس و الفت افراد با ابزارها و اهرم‌های فرهنگی است و هدف از پژوهش حاضر ارائه مدل ترویج فرهنگ کتاب‌خوانی دانش‌آموزان دوره ابتدایی (مورد مطالعه: شهر بوشهر) بود.

در زمینه شرایط علی، نتایج پژوهش نشان داد که عواملی همچون نهادینه شدن فرهنگ، کتاب‌خوانی، برنامه داستان خوانی و هدف‌گذاری مطالعاتی از اهمیت ویژه‌ای برخوردارند. در این راستا، (Ahmadi (2019), Ghaffari(2018) در پژوهش‌های خود بر ایجاد فرهنگ کتاب‌خوانی و هدف‌گذاری مطالعاتی اشاره و تأکید کرده‌اند و هیو و لاو (۲۰۱۸) نیز هدف‌گذاری مطالعاتی را بسیار حائز اهمیت معرفی کردند. در راستای تحلیل شرایط و عوامل مؤثر بر ترویج فرهنگ کتاب‌خوانی دانش‌آموزان دوره ابتدایی به نقش‌آفرینی ابعاد زیر بایستی توجه نمود: نظام آموزش و پرورش در کشورهای نظیر ایران، نظامی سنتی، غیر پویا، کلاس محور و معلم محور می‌باشد و توانایی توجه به تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان را ندارد. در این میان نقش و جایگاه معلم در اشاعه فرهنگ مطالعه را نباید نادیده گرفت. روش‌های تدریس، شیوه نگرش و رفتار توجه‌آمیز معلمان به کتاب و کتاب‌خوانی، در ایجاد آمادگی ذهنی و انگیزه مطالعه در دانش‌آموزان مؤثر است. اگر معلمان و دبیران مدارس، خودشان اهل مطالعه باشند، دانش‌آموزان را نیز به شیوه‌های مختلف با کتاب و مطالعه آشنا می‌سازند. مدرسه دومین جایگاه تربیتی انسان است که کودک اصول و قواعد خواندن و نوشتن را فرامی‌گیرد و می‌آموزد که بدون کمک والدین و معلمان خود مطالعه کتاب را بخواند و بفهمد. نقش معلمان و مدیران مدارس در ترویج و گسترش فرهنگ مطالعه و کتاب و کتاب‌خوانی در بین دانش‌آموزان مدارس بسیار مهم و مؤثر می‌باشد. عملکرد معلمان مدارس در موفقیت کار کتابخانه‌ها فوق‌العاده مهم بوده و زمینه‌سازی برای حضور دانش‌آموزان در کتابخانه مدرسه، آن‌ها را به حضور در کتابخانه‌های عمومی و ترغیب برای مطالعه و خرید کتاب تشویق می‌نماید. حضور معلمان کتابدار دلسوز و متخصص در کتابخانه‌های مدارس در جهت سوق دادن دانش‌آموزان به این امر مهم را نباید نادیده گرفت (Ahmadi & Afshari, 2016). از سویی هدف‌گذاری مطالعاتی می‌تواند به عنوان راهبردی مؤثر از سوی والدین و معلمان مورد استفاده قرار گیرد و با خط و مشی‌گذاری. هدایت به سمت مطالعه زمینه‌افزایش مطالعه را در دانش‌آموزان فراهم کند.

نتایج پژوهش نشان داد که در شرایط زمینه‌ای، فضای مجازی، مناسب بودن کتابخانه‌ها و نقش خانواده، حائز اهمیت و شایان توجه است. در این راستا (2016) Thomas(2009), Ahmadi & Afshari (2016), Beig Mohammadi بر اهمیت رسانه و رسانه‌های اجتماعی در توسعه فرهنگ کتاب‌خوانی تأکید کرده‌اند.

همچنین (Beig (2015) و (Ahmadi & Afshari (2016) مناسب بودن کتابخانه‌ها را عاملی مهم در جهت توسعه فرهنگ کتابخوانی معرفی کردند و همچنین (Ahmadi (2016) اظهار کردند که خانواده نقش مهمی در توسعه فرهنگ کتابخوانی ایفا می‌کند. برای ترویج فرهنگ کتابخوانی در کشور به‌ویژه در نزد کودکان و نوجوانان در دو زمینه کلی می‌توان برنامه‌ریزی و سپس اقدام کرد. زمینه اول برنامه‌ریزی پایه و بنیادی است. در این خصوص باید از نهاد خانواده، مدرسه و رسانه روی فکر کودکان کارکرد تا کتابخوانی تبدیل به یک نگرش روشن و شفاف بشود و سپس به‌صورت رفتار و در ادامه به شکل عادت در بیاید (Wigfield, 2014). برنامه‌ریزی برای اقدام‌های عملیاتی که می‌تواند دارای برد کوتاه‌مدت باشد و یا زمینه‌ساز گرایش به کتابخوانی به‌عنوان یک عمل شایسته شود. برای این منظور کارهای ترویجی متنوعی صورت می‌گیرد و یکی برنامه‌های ترویجی می‌تواند به جذاب ساختن و متناسب سازی محیط کتابخانه باشد. با این حال سرمایه‌گذاری روی فرهنگ یک جامعه از مهمترین وظایف حاکمیت جامعه محسوب می‌شود و در این راستا، یکی از ابعاد مهمی که می‌بایست مورد توجه باشد توسعه فرهنگ کتابخوانی است که بر اساس نتایج پژوهش حاضر، مناسب سازی کتابخانه و توجه به نقش رسانه و برنامه‌ریزی در این رابطه می‌تواند مثر و سودمند باشد.

نتایج پژوهش نشان داد که در شرایط مداخله‌گر شامل نقش کتابدار، مسابقات کتابخوانی، برگزاری نمایشگاه‌های کتاب می‌باشد. در این راستا (Roman (2010) نقش کتابدار را در توسعه گرایش به کتابخوانی و حضور در کتابخانه مهم ارزیابی کردند. در عین حال (Wigfield (2014) مسابقات کتابخوانی را نیز در توسعه فرهنگ کتابخوانی مثر و معرفی کردند. در این زمینه می‌توان اظهار کرد که مسابقات کتابخوانی، برگزاری نمایشگاه‌های کتاب می‌تواند به عنوان انگیزاننده در زمینه فرهنگ کتابخوانی مورد توجه قرار گیرد. در ایجاد انگیزه و احساس نیاز به کتاب و کتابخوانی و ایجاد رفتاری به نام مطالعه میان مخاطبان در جامعه مؤثر و مهم است و بر اساس نظر (Luo (2016)، شرایط و عوامل اجتماعی، خانوادگی، مدرسه‌ای، کتابخانه‌ای و فردی در گرایش و ترغیب دانش‌آموزان به مطالعه و کتابخوانی تأثیر می‌گذارد و لذا توجه به نقش کتابدار، مسابقات کتابخوانی، برگزاری نمایشگاه‌های کتاب می‌تواند زمینه توسعه فرهنگ کتابخوانی را تسهیل نماید. نتایج پژوهش نشان داد که راهبردهای مدل ترویج فرهنگ کتابخوانی دانش‌آموزان دوره ابتدایی شامل عواملی همچون سیاست‌گذاری - کاهش هزینه‌ها در یارانه دولتی و ... می‌باشد. در زمینه سیاست‌گذاری - کاهش هزینه‌ها نتایج بدست آمده با نتایج

(Ho & Lau (2018)، (Ghaffari (2016)، (Farhat (2017) همسو است. در کشور ما جمع نیروهای محصل اعم از دانش‌آموز یا دانشجوی، بالغ بر بیست و پنج میلیون نفر می‌باشند و این یعنی حدود یک سوم کل افراد جامعه؛ پس بر مجریان تعلیم و تربیت کشور واجب است که جهت ترویج فرهنگ مطالعه و کتابخوانی و اشاعه فرهنگ خواندن به نسل نو اقدامات جدی‌تری از خود نشان داده و در شکل‌های مختلف در لابه‌لای کتب درسی (علی‌الخصوص خردسالان) به یادآوری و آموزش فرهنگ مطالعه بپردازند، البته تعیین محتوای مطالب با توجه به ظرفیت‌های درک و فهم بر اساس سن و سال، بر عهده کارشناسان تعلیم و تربیت و اساتید دانشگاه هست. پس در عصر جدید، کتابخوانی غیردرسی یکی از مهم‌ترین ابزار برای معرفی و ترویج فرهنگ کتابخوانی در جامعه می‌باشد و عدم برنامه‌ریزی و کم‌توجهی دقیق به این بخش ممکن است در درازمدت باعث فراموشی و بی‌رغبتی جامعه به خواندن و مقوله کتاب گردد. از طرفی با توجه به اینکه برنامه‌ریزی برای توسعه فرهنگ کتابخوانی از سنین کم می‌تواند با نتایج اثربخش‌تری منجر گردد لذا باید آن را از دوره‌های ابتدایی که دانش‌آموزان می‌توانند بهتر برنامه‌ریزی‌ها استفاده کنند، آغاز گردد.

نتایج پژوهش نشان داد که پیامدهای مدل ترویج فرهنگ کتابخوانی دانش‌آموزان دوره ابتدایی شامل ایجاد کتابخانه‌های جدید، انتشار الکترونیک، مشارکت در نقد کتابخوانی اینترنتی تأثیر دارند. در این راستا می‌توان گفت که گسترش فرهنگ مطالعه و کتابخوانی در جامعه ایران نیاز به آگاهی همه‌جانبه از مسائل و مشکلات موجود در این راه دارد فراموش نکنیم که مطالعه یکی از بهترین ابزارهای تعلیم و تربیت مدرن است که یک کتاب در روح فرد می‌گذارد از آثار دیگر رسانه‌ها عمیق‌تر و ریشه‌دارتر می‌باشد و گاهی شخصیت فرد را دگرگون می‌کند و جای بسی خوشحالی است که باوجود همه‌جانبه وسایل ارتباط جمعی کتاب هنوز جایگاه ویژه‌ای در دنیای امروز دارد و در بخش عظیمی از این کره خاکی وسیله تعلیم و تربیت به شمار می‌رود. از سویی دنیای امروز با پدیده‌های به نام بحران فرهنگی مواجه است، گسترش فرهنگ مکتوب و ارتقای فرهنگ کتاب و کتابخوانی یکی از اساسی‌ترین و مناسب‌ترین اقدامها در جهت توسعه، رشد و تعمیق فرهنگ خودی و مقابله با تهاجم فرهنگی بیگانه است. بدین لحاظ امروزه یکی از معیارهای سنجش رشد فرهنگی ملت‌ها، میزان رغبت آنها به کتابخوانی است، چرا که توسعه فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و سیاسی هر جامعه‌ای، نشان‌دهنده میزان انس و الفت افراد با ابزارها و اهرم‌های فرهنگی است.

با این حال و به طور کلی شناسایی عوامل مؤثر بر مطالعه و فراهم سازی آن‌ها برای نسل کودک و نوجوانان جامعه از اهمیت به‌سزایی برخوردار است. زیرا موجب پیشرفت همه‌جانبه جامعه خواهد شد. مطالعات نشان داده است که وضعیت مطالعه و پژوهش در جامعه ما علی‌الخصوص در میان کودکان و نوجوانان از وضعیت نامطلوبی برخوردار است. توجه به مطالعه، امری مهم است که باید به نحوی شایسته بدان توجه شود و اصولاً جامعه‌ای که اعضای آن

به کتاب و مطالعه اهمیت می دهند مترقی و مردم آن جامعه از رشد و بلوغ فکری بالاتری برخوردار هستند. با فرهنگ کتاب خوانی صحیح، تفکر کردن و درست اندیشیدن را می آموزیم.

با این حال از جمله محدودیت های پژوهش حاضر همه گیری ویروس کرونا بود که باعث دشواری در انجام مراحل مصاحبه شد. با این حال، با توجه به نتایج پژوهش حاضر پیشنهاد می شود تا

- ❖ دروسی به نام «اصول مطالعه و کتاب‌خوانی» ویژه‌ی دانش آموزان تهیه و در برنامه درسی آن‌ها جزء دروس اصلی گنجانده شود.
 - ❖ برگزاری مسابقات علمی و فرهنگی بین دانش‌آموزان جهت تشویق آن‌ها به مطالعه و کتاب‌خوانی در سطح مدارس، منطقه‌ای، استانی و ملی امری ضروری است.
 - ❖ کتابخانه‌های مدارس با کتاب‌های جدید و مناسب برای دانش آموزان مجهز شوند.
 - ❖ فرهنگ اهداء کتاب به دانش آموزان در مناسبت‌ها، جشنواره‌ها، مسابقات علمی، فرهنگی، پژوهشی، ورزشی ترویج داده شود.
 - ❖ برپایی نمایشگاه‌های مختلف کتاب برای دانش آموزان در مدارس و محیط‌های آموزشی و سطح جامعه به مناسبت‌های مختلف با همکاری ناشران مجرب (با تخفیف‌های ویژه) یک ضرورت اساسی است.
 - ❖ تلاش در جهت کاهش قیمت کتاب‌ها و افزایش قدرت خرید دانش آموزان و خانواده توسط مسئولان و برنامه ریزان در جهت ترغیب به مطالعه، خوانی و کتاب لازم و ضروری است.
- در پایان از نمونه آماری پژوهش، اساتید معظم و همه کسانی که نویسندگان را در انجام این طرح یاری رساندند تشکر ویژه و قدردانی می شود.

Reference

- Ahmadi S, Afshari R. (2016). Study of the role of schools in promoting the culture of books and reading among students, Regional Meeting of the Culture of Reading and Reading Pathology and Strategies, Zanjan, General Department of Education, Zanjan Provin. (persian). [[Link](#)]
- Araei M. (2016). The effectiveness of a transformational book therapy on reading motivation and social skills of female third grade elementary school students in Yazd, thesis. Government of the Ministry of Science, Research and Technology - Yazd University - Faculty of Psychology and Educational Sciences. (persian). [[Link](#)]
- Bab al-Hawaiji F, Yazdani Rad M. (2010). Analysis of articles in specialized librarianship and information journals on the promotion of reading and children's libraries from 78 to 87, Journal of Information Research and Public Libraries (former library message); 161 (4): 31-53. (persian). [[Link](#)]
- Basari N. (2016). Book Reading Promotion Programs in Bushehr, Farhang Quarterly; first round. (persian). [[Link](#)]
- Beig Mohammadi H. (2015). Study of free study of students in Arak, thesis. Payame Noor University of Tehran - Faculty of Humanities, M.Sc. (persian). [[Link](#)]
- Farhat B, Qibla Gh, Sobhani A. (2017). Analysis of the structure of the development of reading culture in Bushehr province, Journal: Management and Accounting Studies; 3(4): 95-107. (persian). [[Link](#)]
- Ghaffari S. (2018). Strategies to promote the culture of reading among women members of public libraries in Malayer, Journal of Women and Culture; Article 8, 10(36): 117-126. (persian). [[Link](#)]
- Hashemzadeh M. (2015). The role of public libraries in Kerman city in developing the culture of reading users, Information Research and Public Libraries; 21(2): 217-234. (persian). [[Link](#)]
- Ho E S C & Lau K L. (2018). Reading engagement and reading literacy performance: effective policy and practices at home and in school, Journal of Research in Reading; 4(41): 17-39. [[Link](#)]
- Homayi M, Ashrafi Rizi H. (2013). Study of strategies to promote the culture of reading and reading books, the specialized scientific monthly of the Voice of the Islamic Republic of Iran; 11(68): 48-54. (persian). [[Link](#)]
- Jafari S, Rahimizadeh M. (2016). Strategies to promote the culture of reading and reading books, regional conference on the culture of reading and reading pathology and solutions, Zanjan, General Department of Education of Zanjan Province. (persian). [[Link](#)]
- Jokar A. (2001). Study of reading and reading books of Shahed Shirazi children in Shahed high schools and public universities of Shiraz and providing appropriate solutions to strengthen it, Daneshvar; 9(36): 35 to 44. (persian). [[Link](#)]
- Luo Y, Chen Xiangdong. (2016). Role in Socialized Reading-A Case Study Based on College Students 'WeChat Reading. Book Information Work; 61(8):19-22. [[Link](#)]
- Mahozhi S, (2018), Indicators of Public Culture, Published by: Ministry of Culture and Islamic Guidance. First Edition. (persian). [[Link](#)]
- Mir Hosseini Z. (2012). Study of the effect of the rainbow telephone library of Semnan Municipality on increasing the reading culture of children and adolescents, Information Research and Public Libraries; 18(1): 101-115. (persian). [[Link](#)]
- Mohammad Akbari B, Nasrollahi S. (2016). Study of reading culture in students of Birjand, 11(1): 49-62. (persian). [[Link](#)]

- Roman S & Fiore C D. (2010). Do public library summer reading program close the achievement gaps. Children & Libraries, The Journal of the Association for Library; 8 (3): 123-138. [[Link](#)]
- Salari M, Dayani M, Fattahi R. (2014). An Analysis of Deterrents and Facilitators of Study in Iran in the Last Four Decades, a review approach, Journal of Library and Information Science; 4(2): 12-12. (persian). [[Link](#)]
- Stranger- Johannessen E. (2014). Promoting a reading culture through a rural community library in Uganda, International Federation of Library Associations and Institutions; 40 (2): 46-67. [[Link](#)]
- Thomas L. (2009). Rescuing Reading at the Community College, The Journal of the Virginia Community College; 14(1):5-14. [[Link](#)]
- Wigfield A, Guthrie J T, Tonks S & Perencevich K, C. (2014). Children's motivation for reading: Domain specificity and instructional influences, Journal of Educational Research; 97(6): 299-309. [[Link](#)]
- Zhang M & Kong L. (2012). An exploration of reasons for Shanghai's success in the OECD Programme for International Student Assessment (PISA) 2009, Frontiers of Education in China; 7(1): 124-162. [[Link](#)]